

Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě
Komenského 10, 586 01 Jihlava

Zřizovatelem organizace je Kraj Vysočina

TEMNÁ NOC DUŠE

Zbyněk Baladrán, Sarah Dubná, Jiří Franta a David Böhm, Habima Fuchs, Anna Hulačová, Barbora Kleinhamplová, Jan Krtička, Jaroslav Kyša, Viktorie Langer, Tereza Severová

termín výstavy: **12. 8. – 17. 10. 2021**

místo konání: **Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě, Komenského 10**

kurátorka: **Nina Moravcová**

kontakt za OGV: Ilona Staňková (stankova@ogv.cz / 777 679 033)

architektura výstavy: **Nina Moravcová, Tomáš Moravec**

grafické řešení: **Tomáš Moravec**

vernisáž: 12. 8. 2021 v 17 hodin

Výstava *Temná noc duše* představuje díla jedenácti českých vizuálních umělců a umělkyně. Jejich výběr není náhodný. Tvorbu zastoupených autorek a autorů charakterizuje zvýšená citlivost k současné společenské situaci. Některé/ří představují výrazný hlas své generace, který v českém uměleckém prostředí silně rezonuje, jiné/ní jsou spíše tichými pozorovatelkami a pozorovateli, což ale neubírá nic na síle jejich uměleckého vyjádření. Setkání s každou z vystavených prací ve mně v uplynulých pěti letech silně zarezonovalo – ať už na pozadí zjištění o fatální destrukci naší planety, strachu z neznámého v podobě uprchlické krize nebo šířící se virové nákazy. Ještě dnes si dokážu vybavit pocity úzkosti a tísnivé ztráty, částečného prozření, ale také sounáležitosti plynoucí z těchto setkání. Když teď promýšlím, jak s instalací naložit, připadám si jako školáci v básni Jana Skácela, *co vracejí se domů oklikami, aby mohli na rynku čichat lva*.¹

Proč *Temná noc duše*?

Výstava se svým názvem vrací k sousloví, jež se objevilo v šestnáctém století v literární tvorbě španělského světce Jana od Kříže, a stalo se pojmem, který si našel své místo v křesťanské

mystice. Popisuje stav duše ve chvíli, kdy ztrácí své dosavadní opory, prožívaná skutečnost přestává dávat smysl, je těžké jí porozumět a nalézt jednoduchá vysvětlení. Do této fáze však duše vstupuje, aby mohla získat nové jistoty. Současná psychologie v těchto souvislostech operuje s termínem psychospirituální krize. Označuje jím transformativní proces s léčivým potenciálem vyvolaný životní krizí. Americký psychoterapeut a spisovatel Thomas Moore ve své knize *Temné noci duše*² popisuje období životní krize jako noční pouť mořem. Přirovnává ho k situaci, kdy jsme uzavřeni v útrokách něčeho, co nás odnáší pryč. Bere si při tom na pomoc vyprávění o biblickém anti-hrdinovi Jonášovi, kterého na útěku před úkolem daným Bohem spolkla veliká ryba. Jonáš strávil v jejím břichu tři dny a tři noci, než ho vyvrhla na břeh, aby se odhodlal a znovu pokusil svůj úkol splnit.

Moore v této souvislosti poukazuje nejen na význam zpomalení a usebrání, ale i na skutečnost, že nám právě popisy fatálních lidských zápasů zaznamenané v biblických příbězích nebo starověkých mýtech odedávna sloužily jako opora k pochopení našeho vlastního příběhu. Ztráta tohoto povědomí je ostatně jen důsledkem ztráty našeho spojení s okolním světem i naším vnitřním hlasem. Záblesk této skutečnosti můžeme zahlédnout v očích podivného ochrnutého zvířete Habimy Fuchs – možná, že jsme i my investovali příliš mnoho energie jedním směrem, a dokážeme si to uvědomit až ve chvíli ochromení, kdy zazní náš vnitřní „*Daimonion*“ – nebo v aktualizaci mýtu o Romulovi a Removi sochařky Anny Hulačové. V příběhu o dětech, které odchovala divoká vlčice, jejichž hlad však přerostl v nenasytnost. Možná marně hledáme smysl a řád ve strukturách, které sami vytváříme bez spojitosti s tím, co nás obklopuje, a tak se stále točíme v kruhu.

Točit se v kruhu

Právě kruh, respektive zacyklení, je jedním z výrazných vizuálních motivů, který se na výstavě objevuje – ať už v podobě nepřetržitě rotujícího dětského kolotoče Jana Krtičky, světélkující „aury“ na autoportrétu malířky Viktorie Langer nebo v případě tisků Zbyňka Baladrána zabývajících se podstatou Jevonsova paradoxu, který poukazuje na limity, jež si sami stanovujeme. Tento motiv ale odkazuje také na prostý fakt, že jsme se v honbě za neustálým růstem odnaučili vnímat náš život i okolní svět v cyklech, k nimž dočasná stagnace neoddělitelně patří.

Zdá se, že se na konci jednoho takového cyklu nacházíme a dlouhodobá perspektiva nám zůstává zastřena. Jako esenci s tím spojených pocitů můžeme chápat obraz z videoinstalace Terezy Severové zachycující nehybnou postavu ženy shlížející do vytěžené krajiny. Krajiny kontaminované lidskou činností, kterou jsme si do jisté míry navykli vnímat jako zděděný odkaz, jako zprostředkovaný obraz, do něhož nemáme ze své pozice možnost zasáhnout. Její konkrétní podoba není zas až tak důležitá. Působí spíše jako zástupný obraz destrukce. Je ohromující i ochromující zároveň. Ačkoliv se pod ženou rozevírá strž, zůstává bez hnutí. Naopak se zdá, že se pohybuje vše kolem. Ten pohyb způsobuje závrať...

Na pozadí bouřkových mraků

Možná však právě ta propast pod ní, respektive temnota, kterou zastupuje, skrývá nečekaný potenciál. Podobně jako černá hmota ve vesmíru. Možná působí podobně jako efekt černého světla, fyzikální jev, na který svou prací reaguje Anna Hulačová. Je to jako s bouřkovými mraky. Teprve na jejich pozadí se vyjevují věci v nebývale ostrých konturách. Takovou strategii volí i tato výstava. Využívá temné pozadí k zamýšlení nad situací, v níž jsme se ocitli. Snaží se jítřit pozornost, aktivovat k hledání příčin a skrytých souvislostí, jež se jeví jako nezbytné pro pochopení současné situace a naší vlastní pozice v ní. Snaží se ale také poukázat na některé mechanismy, které

výrazným způsobem definují prožívanou současnost, podobně jako představu, kterou si o ní utváříme. Dotýká se otázky vlivu moderních technologií, médií a masmédií na naše poznání a na utváření našeho vztahu k prostředí, ve kterém žijeme. Dokonce do jisté míry přebírá jejich strategie ve snaze na ně ukázat a poodkrýt jejich úskalí. Jako v případě instalace trojkanálové projekce Jaroslava Kyši *Poradie vl'n*. Kyšovy intimní, ale ve svém vyznění monumentální obrazy destrukce přináší hlubokou výpověď stavějící do ostrého kontrastu jednorázový akt ničení s tvůrčími procesy probíhajícími v časových horizontech, které nejsme ze své perspektivy schopni obsáhnout. Opakované výjevy ničení, vracející se v nekonečné smyčce, působí jako zástupné obrazy destrukce synchronizované do podoby automatizovaných třídících linek, paralelně blikajících obrazovek televizorů, opakujících se novinových titulků. Poukazují nejen na proces samotný, ale i na četnost, v níž je mimoděk skryté svědectví o nahraditelnosti, o zaměnitelnosti osudu jednotlivce. Toto téma prostřednictvím intimní audiovizuální instalace *Tichá výměna* rozvádí Sarah Dubná a v mnohem syrovější podobě se ho ve své instalaci *Přetížení* dotýká Barbora Kleinhamplová.

Je to právě nekonečný příval informací a podnětů, který nás spíše než k prozření vede k zahlcení a neschopnosti orientovat se v kontextu složitého světa? Můžeme se cítit jako postava s trychtýřem na hlavě v kresbě Davida Böhma a Jiřího Franty *Morning*, do kterého padá temná nepřehledná změť informací. Dokonce se zdá, že ji tam někdo pěchuje. Nutí nás právě podobné mechanismy budovat si určitý druh imunity? Jak dlouho ale můžeme zůstat imunní? Do chvíle, kdy se sami staneme aktéry těchto dějů?

Výstava přináší mnohoznačnou výpověď zprostředkovanou širokým spektrem výtvarných médií. Na první pohled není a ani nemá být zřejmé, co je *Předmětem našich hovorů*. Můžeme ji přirovnat k dění na rušné ulici, ke změti zvuků a hlasů, k naší životní zkušenosti, z níž vystupují silné obrazy a příběhy, které nás nutí zamyslet se nad vlastní pozicí uprostřed nepřehledné současnosti.

Nina Moravcová

¹ Text odkazuje k básni Jana Skácela *Kvadratura kruhu*. Jan Skácel, *Básně II*, Akcent-Blok, 1997, s. 18.

² Thomas Moore, *Temné noci duše*. Portál, 2009.